

Kwaliteitsborging regionaal ontwikkelde beroepsgerichte keuzevakken vmbo

Profielen in het vmbo; een nieuw perspectief

Vanaf schooljaar 2016-2017 is er een nieuw systeem van profielen in het vmbo. Doel van het nieuwe systeem is het maken van een kwaliteitsslag: de inhoud van de beroepsgerichte examenprogramma's is vernieuwd en de structuur is aangepast. De profielen bieden een nieuw perspectief aan vmbo-scholen op de volgende thema's:

- Een verbetering van de organiseerbaarheid: via de bredere profielvakken is het mogelijk om met grotere groepen leerlingen te werken dan in het huidige systeem van afdelingsvakken, intra- en intersectorale programma's vaak haalbaar is. Tegelijkertijd maken de beroepsgerichte keuzevakken juist (specifiek) onderwijs aan kleinere aantallen leerlingen mogelijk.
- Meer mogelijkheden voor maatwerk: de keuzevakken kunnen het profielvak op verschillende manieren aanvullen. De keuzevakken kunnen gerelateerd zijn aan het profielvak, maar dat hoeft niet. Zo zijn er profiel verbredende keuzevakken (die leiden tot een multidisciplinair vakkenpakket) en profiel verdiepende keuzevakken (die leiden tot een meer vakgericht pakket).
- Meer mogelijkheden voor oriëntatie: scholen kunnen er ook voor kiezen om keuzevakken aan te bieden ter oriëntatie op een keuze voor een profiel of vervolgopleiding, bijvoorbeeld als onderdeel van de loopbaanoriëntatie- en begeleiding (lob) van de school.
- Een herkenbaarder aanbod: de brede profielvakken en de smallere keuzevakken zorgen voor een betere herkenbaarheid van het beroepsgerichte aanbod voor leerlingen, ouders, vervolgonderwijs en uiteindelijk de (regionale) werkgevers. Het is duidelijk wat er geleerd is en waarom. Duidelijke, herkenbare en nuttige keuzevakken kunnen ook bijdragen aan een positieve identiteitsontwikkeling van leerlingen: de meeste vmbo-leerlingen zijn goed in het beroepsvoorbereidende vak. Zij kunnen dit nu, behalve via het profielvak, ook via de vier verschillende beroepsgerichte keuzevakken laten zien.
- Een flexibeler aanbod: naast het aansluiten bij specifieke behoeftes van leerlingen, kunnen scholen zich profileren door hun profielvak- en keuzevakaanbod af te stemmen op de regio. Scholen moeten gaan anticiperen op een snel veranderende omgeving. Via de beroepsgerichte keuzevakken kunnen zij snel inspelen op een veranderende vraag van vervolgonderwijs- en arbeidsmarkt. Vanuit het vernieuwingsproject zijn er al keuzevakken ontwikkeld. Maar scholen mogen nadrukkelijk ook zelf, samen met de regio, keuzevakken ontwikkelen.
- Samenwerking met en inzicht in de regio als noodzakelijkheid: het vmbo moet beter gaan aansluiten op het vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt. Daarvoor is inzicht in de regionale arbeidsmarkt nodig. Samenwerking met de omgeving is voorwaardelijk voor goed onderwijs geworden. De doorstroom van vmbo-leerlingen zal worden bevorderd als het vmbo-onderwijsaanbod goed is afgestemd op het vervolgonderwijs en de regionale arbeidsmarkt. Wellicht kunnen goed op het mbo afgestemde keuzevakken in de toekomst zelfs vrijstellingen in het mbo opleveren. Regionale afstemming van onderwijs sluit ook goed aan bij de wensen van (v)mbo-leerlingen die vaak na hun opleiding in dezelfde regio willen blijven werken als waar ze zijn opgegroeid.

Randvoorwaarden en uitgangspunten kwaliteitsborging

Vanuit het hierboven genoemde perspectief, heeft OCW een aantal randvoorwaarden en uitgangspunten voor kwaliteitsborging geformuleerd. Enerzijds voor de totstandkoming en ontwikkeling van de beroepsgerichte keuzevakken, anderzijds voor de bevordering van de herkenbaarheid en de kwaliteit van de keuzevakken.

1. Randvoorwaarden en uitgangspunten voor totstandkoming en ontwikkeling

- Herbezinning op het profiel- en keuze-aanbod en een besluit om nieuwe keuzevakken te gaan ontwikkelen, kunnen bepalend zijn voor 'een nieuwe richting' die de school inslaat.
- De school kan niet alleen keuzevakken ontwikkelen, maar moet dat altijd in samenwerking met de omgeving doen.
- Een goede samenwerking met en aansluiting op de regio kan optimaal bevorderd worden als er geen beperking wordt gesteld aan het aantal keuzevakken dat een school in samenwerking met de regio zelf mag ontwikkelen en aanbieden.

2. Randvoorwaarden en uitgangspunten voor herkenbaarheid en kwaliteit

- De herkenbaarheid en transparantie van keuzevakken kan bevorderd worden als alle keuzevakken een vakcode krijgen en opgenomen worden in een openbaar landelijk register van keuzevakken. Via de vakcode en het landelijke register van keuzevakken kan dan altijd worden achterhaald wat een leerling in zijn opleiding heeft geleerd.
- De kwaliteit van de aangeboden keuzevakken kan gegarandeerd worden, als scholen hun keuzevakken zo veel mogelijk aanbieden vanuit hun eerder opgebouwde expertise. De opgebouwde expertise heeft betrekking op het toegestane onderwijsaanbod van de school.
- De kwaliteit van de schoolexamens kan bevorderd worden als leraren hun ontwikkelde toetsitems kunnen delen en doorontwikkelen met andere leraren. De ontwikkeling van een landelijke toetsitembank voor schoolexamenlesstof kan hieraan bijdragen.
- Het vermelden van naam en behaald cijfer op de cijferlijst bij het diploma kan bijdragen aan een grotere herkenbaarheid van het beroepsgericht examenprogramma.

Kader van richtlijnen en eisen

Perspectief, randvoorwaarden en uitgangspunten hebben geleid tot het volgende kader met richtlijnen en eisen voor de beroepsgerichte keuzevakken:

- Er komt een landelijk register waarin alle beroepsgerichte keuzevakken worden opgenomen.
- Scholen kunnen het landelijk register van keuzevakken raadplegen om te zien of een gewenst nieuw keuzevak daadwerkelijk nieuw is. Dit kan er voor zorgen dat niet telkens 'het wiel opnieuw wordt uitgevonden'. Ook wordt op deze manier kennisdeling bevorderd. Scholen kunnen reeds ontwikkelde keuzevakken in samenwerking met regionale arbeidsmarktpartijen verder doorontwikkelen voor gebruik in de eigen regio.

NB. Scholen moeten in dit laatste geval zelf bepalen of er uiteindelijk sprake is van een nieuw keuzevak dat een nieuwe code behoeft, of dat de bestaande code voor registratie voldoet. Alleen in het eerste geval moet het nieuwe vak worden aangemeld voor opname in het landelijke register.

- Scholen mogen maximaal twee van de vier modules van een profielvak als keuzevakken aanbieden, als zij voor het profielvak zelf geen licentie hebben.

NB. Als een school nieuw aanbod wil gaan geven, dan kan zij dat via een Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen (of uitbreiding van het onderwijsaanbod) regelen.

- Er komt een landelijke toetsitembank voor schoolexamenlesstof. Iedereen die een toetsitem ontwikkeld heeft bij een keuzevak kan dit item in de toetsitembank plaatsen. Scholen kunnen toetsitems uit de toetsitembank gebruiken voor hun schoolexamens. De landelijke toetsitembank geeft geen garantie voor de kwaliteit van de examens, maar bevordert deze kwaliteit wel, via een soort Wikipediawerkwijze: ieder kan aanvullen en reeds ontwikkeld materiaal verbeteren.
- Een keuzevak moet altijd ontwikkeld worden in samenwerking met een mbo-opleiding en (een) regionale arbeidsmarktpartij(en).
- Het belang van het keuzevak voor de school, de doorstroom van leerlingen en de regio wordt samen met regionale werkgevers onderkend.
- De medezeggenschapsraad van de school moet vooraf over het voornemen tot ontwikkeling van het keuzevak zijn geïnformeerd, omdat het de richting en profilering van het onderwijsaanbod van de school in de regio mede bepaalt.

NB. Bij de implementatie van de profielen vmbo zal er aandacht komen voor de ontwikkeling van goede voorbeelden voor scholen hoe te komen tot een optimale afstemming.

- Het keuzevak moet – net als de profielvakken - uit taken en deeltaken bestaan.

De nadere eisen hierbij zijn:

- het is duidelijk wat er met het keuzevak geleerd wordt;
- en met welk doel;
- per (deel)taak wordt beschreven welke kennis en vaardigheden nodig zijn om de taak goed uit te kunnen voeren.

Een verzoek voor registratie van een keuzevak wordt altijd door een toetsingscommissie aan deze eisen getoetst.

NB Een stage is een didactische werkvorm. Als de taken en deeltaken maar duidelijk zijn, dan kan een stage ook een onderdeel zijn van het keuzevak. Het gaat er om dat duidelijk is beschreven wat geleerd wordt. 'Stage lopen', kan geen doel op zich zijn.

- Een keuzevak moet altijd uit een combinatie van theorie en praktijk bestaan. Een doorstroomkeuzevak dat bijvoorbeeld alleen taal en rekenen omvat, voldoet niet.
- Een regionaal ontwikkeld keuzevak mag niet voor meer dan 25% uit profielvakstof bestaan. Overlap tussen profielvakstof en keuzevakstof zal soms niet te vermijden zijn. Een product uit het profielvak kan bijvoorbeeld de basis vormen voor een verdere uitwerking in een keuzevak. De 25% norm geldt niet in het geval van een keuzevak waarbij het gaat om het bereiken van 'een ander niveau van uitvoering', zoals bij een verdiepend keuzevak het geval kan zijn. Er kan echter geen enkele twijfel zijn over het onderscheid tussen beide. De nu gestelde norm wordt na verloop van tijd geëvalueerd.
- Het keuzevak moet ontwikkeld worden op 100 klokuren (120 lessen van 50 minuten). Meer mag altijd.
- Als een keuzevak voor meerdere leerwegen ontwikkeld is, moet duidelijk zijn welk inhoudelijk verschil er is tussen de verschillende leerwegen. Concreet betekent dit dat er op het meldformulier en op het format voor de ontwikkeling van een regionaal ontwikkeld keuzevak met behulp van kruisjes moet worden aangegeven of een bepaalde taak of deeltaak van toepassing is op de basisberoepsgerichte, de kaderberoepsgerichte en/of de gemengde leerweg.
- Als een keuzevak een vrijstelling op het mbo moet gaan opleveren, wegen de eisen van het mbo mee bij de beoordeling van het keuzevak.

De toetsing van de kwaliteit

Het perspectief, de randvoorwaarden en de uitgangspunten hebben geleid tot het volgende voorstel voor een compact systeem van kwaliteitstoetsing. Scholen moeten anticiperen op een snel veranderende omgeving. Het systeem van kwaliteitsborging van de keuzevakken moet daarom zo min mogelijk administratieve rompslomp met zich meebrengen en snel te doorlopen zijn: een initiatief voor een nieuw keuzevak moet in het eerstvolgende schooljaar daadwerkelijk in aanbod kunnen zijn omgezet. Het voorstel is als volgt:

1. Er komt 1 aanmeldmoment aan het begin van elk schooljaar.
2. Aanmelding vindt plaats via een 'meldformulier keuzevak' (zie meldformulier).
3. Dit meldformulier bevat de volgende onderdelen:
 - a. algemene informatie, zoals gegevens van de contactpersoon en overige indieners: de mbo-opleiding, de aoc-instelling en (de) regionale arbeidsmarktpartij(en);
 - b. nadere informatie keuzevak: doel, belang voor de regio (vraag werkgevers) en doorstroomrelevantie;
 - c. beknopte uitwerking van het keuzevak in taken en deeltaken, aantal uren en eventueel leerwegen en;
 - d. de handtekeningen van de ontwikkelaars.
4. Het meldformulier wordt ingediend bij een commissie, die geeft rood of groen licht. Bij groen licht kan het keuzevak uitgewerkt worden met behulp van het format keuzevakken tot een echt keuzevak.
5. Het uitgewerkte format wordt ingediend bij een toetsingscommissie (bestaande uit: een medewerker van een relevant platform SPV, een medewerker van de toetsingskamer SBB en een medewerker van SLO).
6. Vervolgens wordt het vak aan kwaliteitscriteria getoetst.
7. Na positieve toetsing krijgt het nieuwe keuzevak een vakcode en wordt het opgenomen in het landelijke register van beroepsgerichte keuzevakken.

Eén en ander vindt plaats via de volgende jaarcyclus:

In enig jaar

- half september: jaarlijks aanmeldmoment voor registratie, start toetsing
- half december: einde toetsing, aanmaak vakcode door DUO

In het daaropvolgend jaar:

- mei: publicatie in vakcodetabel, opname in landelijk register
- augustus: start keuzevak met leerlingen

NB. De kwaliteitscriteria voor de beroepsgerichte keuzevakken en het proces van kwaliteitskeuring worden vastgelegd in de Regeling kwaliteitsborging keuzevakken (werknaam).